

И. В. Кондратьев, қылмыстарды сотқа дейінгі тергеу кафедрасының доценті, заң ғылымдарының кандидаты, доцент, полиция полковнигі;

А. Ж. Бейсенбаев, қылмыстарды сотқа дейінгі тергеу кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдарында сыбайлас жемқорлықты болдырмау

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлық туралы құқық бұзушылықты болдырмау, алдын алу мәселелері қарастырылған.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, құқыққорғау органдары, мемлекеттік қызмет, алдын алу, ескеру, ішкі істер органдары, пара алу, құқық бұзушылық.

Мемлекеттік қызметкерлердің қатарына ең көбі ішкі істер органдарының қызметкерлері кіреді. Олардың қызметі қоғамдық бірлестіктердің, бұқаралық ақпарат құралдарының, азаматтардың назарында бола тұрып, әрдайым тұрғындардың көз алдында. Осыған байланысты құқық қорғау органдарының қызметінде ұйымдастырушылық және құқықтық аспектілерді қайта қарастыруды, қылмыспен күрес бойынша іс-шараларға түзетулер енгізуді қажет етеді. Сондықтан ішкі істер органдарындағы сыбайлас жемқорлық туралы құқық бұзушылықтар ішкі істер органдарының өздеріне де, сол сияқты барлық мемлекеттік қызметтің имиджіне кері әсерін тигізеді [1]. Бұндай қылмыстарды анықтап және тергеу проблемаларының бірі болып жоғарғы деңгейдегі құпиялылығы болып табылады. Себебі бұндай құқық бұзушылықтар қатаң құпия жағдайында дайындалып іске асырылады. Ішкі істер органдарындағы сыбайластықтың жоғары деңгейде жасырын болуы бірқатар жағымсыз факторлардың орын алуымен негізделген, олардың қатарына мыналар жатуы мүмкін: заң шығарушылықтың жетіспеушілігі;

– сыбайлас жемқорлық қатынасты іске асыратын тұлғаның белгілі бір шеберлігі, бұл ретте құқық бұзушылықты анықтауға қиыншылық тудырады;

– сыбайлас жемқорлыққа қатысушылардың құпиялылығы, бұл ретте бұндай қатынасқа түсуші екі жақ та оны жариялауға мүдделі болмауы;

– сыбайлас жемқорлық туралы қылмыстарды анықтау әдістемесінің жетілмеуі;

– ПО қызметкерлерімен жасалған сыбайлас жемқорлық туралы құқық бұзушылық деректерін ішкі істер органдарының басшыларымен тіркемеу, себебі өздерін тәртіптік жауапкершілікке тартыламын ба деп қауіптенуі.

Ал сыбайлас жемқорлық туралы құқық бұзушылықты жасауға ықпал еткен негізгі себептер мен мән-жайларға келетін болсақ, оларға мыналарды жатқызуға болады:

– кейбір қызметкерлердің құқықтық және саяси санасының жетіспеушілігі;

– материалдық құндылықтарға ұмтылуы;

– қолданыстағы заңдарды және заңнамалық актілерді сыйламау немесе білмеуі және терең білмеуі;

– пара берушілер және пара алуға итермелеген тұлғалардың жазасыз қалулары;

– ПО қызметкерлерінің материалдық жағдайларының қанағаттандырусыздығы;

– моральдық және өнегелік, инабаттылық деңгейінің нашар болуы. Бұл кезде ПО бөліністеріндегі тәрбие жұмыстарының жетіспеушілігі байқалып жатады;

– ПО әртүрлі рұқсат қағаздарын алу үшін келген азаматтардың өздерінің кәдімгі құқықтарын, сонымен қатар ПО уәкілетті тұлғаларының міндеттерін, олардың белгіленген мерзімде құжаттарды беру керектігін нашар білуі немесе мүлдем білмеуі. Осының

барлығы кейбір ПО қызметкерлеріне әртүрлі себептермен құжаттарды дер кезінде ұсынбауға, оларды беруден негізсіз бас тартуға себептерін тигізеді.

Ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлық туралы құқық бұзушылықпен әрі қарай күресу үшін және жемқорлықты түбегейлі жою үшін келесі іс-шараларды атқаруға ұсынамыз:

Сыбайлас жемқорлық туралы сұрақтар жалпы адамгершілік құндылықтарды сақтаумен тікелей байланысты. Бұл құндылықтарды жойып алу қоғамның өзі бұзылу қауіпін тудырады. Сыбайлас жемқорлықты түпкілікті жою үшін қоғамның жемқорлыққа деген шыдамдылығын және немқұрайлылығын жоюымыз қажет. Кей кездерде тұрғындар жемқорлықты қоғамға төнген қауіп ретінде емес кәдімгі жағдай ретінде есептейді. Сондықтан біз тұрғындарға жемқорлық тіптен оның зиянсыз көріністері тиімсіз және болашағы жоқ зат екендігін түсіндіруіміз қажет. Сондықтан ішкі істер органдарының қызметкерлері бұқаралық ақпарат құралдарын қолдана отырып халықтың алдында жиі есеп беруді тәжірибеге енгізуіміз қажет. Көрінетін және халық көп жиналатын орындарда ПО сенім телефондарының номерін көрсетіп, заңды және азаматтық тұлғалар жүгіну үшін жәшіктер орнатып қою қажет.

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс қимылдарға барлық азаматтарды тарту қажет, бұндай қоғамда болып жатқан әрекеттерге қоғамдық бақылауды кеңінен қолдану қажет, азаматтарды құлақтандыру және ПО қызметінің ашықтығын көрсету қажет. Осының барлығы сыбайлас жемқорлық деректерін болдырмаудың сенімді факторлары болып табылады.

2. Сыбайлас жемқорлық туралы қылмыстар бойынша бұқаралық ақпарат құралдарын қолдана отырып ашық сот процесін жүргізуді кеңінен тәжірибеде қолдану қажет.

3. Пара алудың қандай түрі болмасын итермелеушілік жасаған тұлғалардың жауапкершілігін қатаңдату туралы қазіргі қолданыстағы қылмыстық заңнамаға өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Парламентіне ұсыныстар жасау керек.

Сонымен қатар Қазақстан Республикасының ПО қызметкерлерінің арасында сыбайлас жемқорлық туралы құқық бұзушылықтарды түпкілікті жою үшін басқада үлгідегі бірқатар іс-шараларды әдайым жүргізіп отыруды ұсынамыз:

– ПО барлық қызметкерлерінің құқықтық санасын жаңа деңгейге көтеру үшін ПО барлық қызметтерін максималды түрде ашық жариялы қылу қажет (құпиялылықтан басқасын);

– тәрбие жұмыстарының жағыдайына талдау жасау, ПО барлық қызметтерінде заңдылықты және тәртіпті қатаң сақтау, сыбайлас жемқорлық түріндегі құқық бұзушылықтарды ескеру бойынша жұмыстарды жандандыру, сонымен қатар оларды жасауға мүмкіндік тудырған жағдайлар мен себептерін жою жұмыстарын жүргізу қажет;

– Мемлекеттік қызметкерлердің ар-намыс кодексін мүлтіксіз сақтау;

– Қызметтік дайындық шеңберінде қарастырылатын сұрақтардың нақты мақсатты болуы, бұндай сабақтарға беделді қызметкерлерді тарту, ал сабақтардың деңгейін бұдан жоғарғы деңгейге көтеру қажет;

– тәрбие сабақтары барысында әрбір қызметкердің өз уәкілеттілігі мен жұмыс жасайтын бөлімінің уәкілеттілігін түсіндіріп, әр қызметкердің қызметтік міндеттерін анықтау қажет;

– Әрбір сыбайлас жемқорлық туралы деректерді ашық және жариялы түрде қарастыру қажет;

– БАҚ, мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарды, тәртіптік кеңестің қатысуымен жергілікті және республикалық деңгейде ішкі істер органдары қызметкерлерінің арасында сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және болдырмау бойынша дөңгелек үстелдер өткізу;

– құқық қорғау органдарының қызметінде сыбайлас жемқорлық туралы заңдарды іске асыру және сыбайлас жемқорлықпен күрес туралы сұрақтарды оқып үйрену бойынша жоғарғы оқу орындарының базасында семинар сабақтар өткізу;

– сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және болдырмау бойынша тақырыптарға халықаралық ұйымдар ұйымдастырып жүргізілген конференциялардың, форумдардың, оқу бағдарламалардың тәжірибесін біріктіру;

– сонымен бірге құқық қорғау органдарында сыбайлас жемқорлықты алдын алу үшін сыбайлас жемқорлыққа бейім тұлғаларды психологиялық әдіспен анықтауды кеңінен қолдануға болады. Бұған полиграфологиялық зерттеулер мен психологиялық портреттер құрулар жатады.

Сондықтан ішкі істер органдарында сыбайлас жемқорлықтың орын алудың барлық себептері мен жағдайларын айқындау бүгінгі күні Қазақстан Республикасының ПО қызметінде маңызды бағыттардың бірі болып табылуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

і. Қазақстан Республикасының құқық қорғау жүйесін одан әрі жаңғыртудың 2014-2020 жылдарға арналған қарай жетілдіру туралы мемлекеттік бағдарламасун іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекіту туралы // adilet.zan.kz

Резюме

В данной статье рассмотрены вопросы дальнейшей борьбы с коррупционными правонарушениями и искоренения коррупции в среде органов внутренних дел.

Resume

In this article questions of further fight against corruption offenses and eradications of corruption in the environment of law-enforcement bodies are considered.